

Jää balletilaval hakkas liikuma?

Mai Murdmaa

VERNI LEIVAK

Sellest, et meie rahvusballetil on rasked ajad, on kirjutatud ja räägitud palju. Ometi andis selleks taas põhjust teatrisündmus, millele seni teenimatult vähe tähelepanu osutatud. Teatavasti lavastas Julian Moss maailmakuulsa koreograafi Robert Northi kolm lühiballetti *Blues*. Tütarlaps ja surm. Elu kui unistus. Estonia Teatri peaballettmeisterit Mai Murdmaad, repetiitorit Saima Kranigiti, balletiarsti Andrus Kämre't ja Eesti Kontserdi ballettmeisterit Kalju Saarekest panid aga muret tundma kolme nimetatud balleti lavaletoomisel eriti teravalt ilmsiks tulnud vajakajäämised, mis viitavad puudustele eeskätt tantsijate koolituses.

KÕIK ALGAB KOOLITUSEST

vatooriumi, kus olid Debussy ja Ravel keelatud. Mujal maailmas on klassikaline modernitants, isegi postmodern juba unustatud. Tantsukunst liigub üha uutesse sünteesidesse. Ja meie balletikool asub ikka veel XIX sajandis! Lastel pole aimugi sellest, mis maailmas 90 aasta jooksul toimunud! Üheksa aastat harjutatakse vaid üht, ühekülgselt Vaganova koordineerimisüsteemi, mille aluseks on Petipa süsteem, kuid neid on palju rohkem. Kõik see panebki inimese ühekülgselt mõtlema. Mäletan, kui tegin Kirovi teatris proove väljapaistva Vene balerini Ossipenkoga. Liigutust, mida meie tantsijad nalja tehes ära tegid, õpetasin talle kaks nädalat. See on kohutav, Vaganova "nautšnõi podhod" lausa kägistab. Ja kui näitad noortele artistidele liigutuse ette...

Andrus Kämre: ... arvavad viimased, et midagi on valesti. Sest koolis õpetatakse neile vaid klassikalist balletti, mis näib neile ainsa teena tantsumaailmas. Siit need vastuolud tekivadki. Inimene satub teatrisse ning talle näib, et Murdmaa nõuab siin mingisuguseid naljakaid liigutusi. Selle peale naeratakse.

Olen lõpetanud koreograafiakooli ja võin öelda, et haridus jäi ühekülgselt. Iga päev ühed ja samad liigutused, samad kombinatsioonid. Iseennast mõtlema ega analüüsima ei õpetatud. Ei olnud pedagoogi, kes suunaks või seda tantsus tähtsustaks. Oli vaid elemendi sooritamine. Treeningtund peaks inimese mõtlema panema.

Mai Murdmaa: Kordan veel – probleem on äärmiselt terav. Kui inimene on nüükinud üht ja sama pea kümme aastat koolis ning peab seejärel nüühkima veel kakskümmend aastat teatris, siis... Ma läheksin lolliks, kui ma iga päev peaksin üht ja sama tegema. Lisaks veel mentaliteedi küsimus.

Kalju Saareke: Opetööst puuduvad täiesti kiired maandumised, pöörded, välkkiired tõusud, igasugune plastiline keha ja käte koordineerimine, pea, keha ja puusade rütmid.

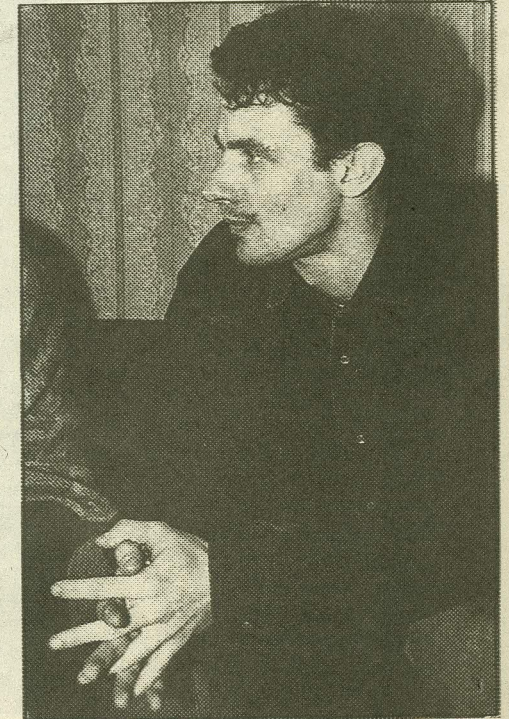
AGA VÄLISKOREOGRAAFIDE WORKSHOPID?

tihti teha tantsulavastusi teatri juhtivate tantsijatega. Enamasti on koostöö laabunud. Kuid paljud keskmisel tasemel tantsijad suhtuvad kõiksugustesse modernitantsuüritustesse küllaltki irooniliselt. Klassikaline tants on nende silmis selgelt üle tähtsustatud, kuigi ma ei eita selle põhjapanevat rolli tantsukoolituses. Miks siiski peab lavastaja hakkama erialase koolituse saanud tantsijat tihtilugu uuesti välja õpetama? See on ju topelttöö, millele lisandub kahjuks ka eetiliste normide sisendamine. Sest praegune suhtumine modernitantsu on üleolev. Kõrvaltvaatajana oli piinlik olla mitme terava konflikti tunnistajaks, mis kolme lühiballeti lavastamisel aset leidsid. Keelduti esinemast või lavastaja nõudeid täitmast, rääkimata sellest, et ei ilmutatud huvi asja vastu. Kuid minu arvates on nende balletidega toodud lavale uus kvaliteet. Ehkki mitte just parimate tantsijatega, kes siin teatris töötanud. Tänuväärne on, et lavale on toodud uued staarid tantsijatest, kes teatris ka varem eksisteerisid. Rõhutada tuleks suurepärasest tulemust selle tõttu, et see saavutati väga lühikese ajaga.

Andrus Kämre: Vastuolud tekkisid just alguses, kui tantsijad panid Julian Mossi otsekui proovile. Nagu õpilased koolis. Kuna balletikollektiiv koosneb noortest inimestest, on võib-olla arusaadavgi, et kasutati väga noorte inimeste võtteid. Arvan, et pigem oli tegemist teadmatusena ja tahtmatusega mõista teist keelt.

KUS ON PIIRID?

Mai Murdmaa: Tahaksin öelda, et kui teatrilaval on varieteelik jazzitants, ei ole see veel modernitantsu näitamine. Ja mis on üldse modernitants praegu? See on vaba fantaasia. Piire määratleda ei saa. Pealegi hakkab modernitantsu aeg lõppema. Praegu võib täheldada modern- ja klassikalise tantsu lähenemist. Ning tegelikult oleme "puhta" modernitantsu aja maha maganud. Misa Barošnikov tantsib praegu "puhast" moderni, milles vaid mõned klassikalise tantsu elemendid. Tema ütleski väga ilusti, et kaks hooaega läheb mööda ja siis on modernitants

Andrus Kämre

ei teinud mitte mingisuguseid järeleandmisi. Ma ei ütleks, et algul just konflikt tekkis, aga väga raske seis küll. Esimene ja kolmas ballet – üks ajakirjanik ütles hiljuti ilusasti – on "nüü varieteelikud". Ning nüü dzhässilikud, et tantsijad hakkasid alles protsessi käigus esitatavast aru saama, oma kehaga tunnetama, nautima. Kuni tekkiski soov haakuda. Aga tase on väga muutunud, ja seda eeskätt valitseva atmosfääri poolest. Kui varem domineerisid solistid või olid rühmas üksikud, kes torkasid silma ja hindasid kvaliteeti, siis piisas kolmest-neljast tantsijast, et kõik lagendada. Lõpuks ometi on tekkinud see, et kõik, kes on laval, naudivad tantsu suuremal või vähemal määral ning üritavad teostada seda, mida vaja. Ning ilma klassikalise ettevalmistuseta oluks üldse võimatu midagi korda saata. Ääretult oluline on praegu saavutatut mitte

laps ja surm. Elu kui unistus. Estonia Teatri peaballettmeisterit Mai Murdmaa, repetiitorit Saima Kranigit, balletiar-
tisti Andrus Kämbre ja Eesti Kontserdi ballettmeisterit Kalju Saarekest panid aga muret tundma kolme nimetatud balleti lavaletoomisel eriti teravalt ilmsiks tulnud vajakajäämised, mis viitavad puudustele eeskätt tantsijate koolituses.

KÕIK ALGAB KOOLIST

Mai Murdmaa: Meie teatri mängukavas on alati kaks-kolm klassika lavastust, aga ka nüüdisrepertuaar, mida paraku on väga halvasti esitatud. Võin kindlalt öelda, et näiteks minu ballettidest on järele jäänud ainult 30 protsenti sellest, mida olen tahtnud. Sest inimesed ei orienteeru tänapäevases mõlemises ega tule kaasa.

Loomulikult on maailmas küllalt teatreid, mille mängukavas ainult klassikaline repertuaar, nagu Pariisi Ooper, New York City Ballet ning isegi Govern Garden Inglismaal. Samas oleks absurdne, kui meie siin väikesel Eestimaal ei arvestaks tänapäeva nõudmistega. Mul on väga hea meel, et Julian Moss lavastas Robert Northi balletid – neis väljendub teistmoodi mõtlev maailm. Ja vaid tänu oma enneolematule taht-
jõule ning energiale õnnestus tal see, et meie balletiartistid laval 70 protsenti maksimaalsest "ära tegid". Ei saaks öelda, et tegemist on esitatava vaba valdamisega, kuigi töö oli tohutu. Artistid lihtsalt "drilliti" välja. Paraku aga lähevad "käärid" iga päeva-
ga suuremaks, ja see on lubamatu.

Tegelikult on meil ju tänapäevasele mõtle-
vad pedagoogid, kuid inertsus peitub teatris. Ameerikas, kus hiljuti viibisin, veendusin, et kõigis koreograafiakoolides on program-
mis nii jazz- kui moderntants. Välja arva-
tud New York City Balletis, mis valmistab ette nn. Balanchine'i kaadrit. Ja vähe leidub
USAs neid tantsijaid, kes moderntantsu üldse ei valdaks.

Kõik hakkab koolist peale. Meie koreog-
raafiakool on jäänud seisakuaja tasemele, moderntantsu maailm puudub sealt täiesti. Õigupoolest pole seda kooli jaoks olemaski. Programmis pole isegi Fokini õpetust, mis pärineb tegelikult meie sajandi algusest. Rääkimata edasistest balletiajaloo-
st, mis nüüdseks juba 90 aastat eksisteerinud. Kah-
ju, aga see meenutab mulle kunagist konser-

nienda aastat teatri, olimegi...
üks, kui ma iga päev peaksin üht ja sama
tegema. Lisaks veel mentaliteedi küsimus.

Kalju Saareke: Opetööst puuduvad
täiesti kiired maandumised, pöörded, välk-
kiired tõusud, igasugune plastiline keha ja
käte koordineerimine, pea, keha ja puusade
rütmid.

AGA VÄLISKOREOGRAAFIDE WORKSHOPID?

Mai Murdmaa: Balletikooli inimesi seal
ei näe. Ei õppejõude ega õpilasi. Juhtkond
pole huvi pärast ki vaatama tulnud. Õnneks
on hakanud meie balletitantsijad vähemalt
teatris korraldatud õppetundidest osa võt-
ma.

Eelmisel aastal käisid meil kaks esma-
klassilist USA spetsialisti, kelle tunnid olid
lausa vapustavalt head. Ja meie koreograa-
fiakoolist ei tundnud huvi mitte keegi! Ko-
hal olid isetegevuslased Vörust, Rakverest ja
mina! Hämmastav passiivsus, rääkimata
sellest, et kedagi peale minu polnud ka teat-
rist.

UUS KVALITEET

Kalju Saareke: Oma töö tõttu tuleb mul

Saima Kranig ja Kalju Saareke

ülde moderntantsu praegu? See on vaba fan-
taasia. Piire määratleda ei saa. Pealegi hak-
kab moderntantsu aeg lõppema. Praegu võib
täheldada modern- ja klassikalise tantsu
lähenemist. Ning tegelikult oleme "puhta"
moderntantsu aja maha maganud. Miša
Barošnikov tantsib praegu "puhast" moder-
ni, milles vaid mõned klassikalise tantsu
elemendid. Tema ütleski väga ilusti, et kaks
hooaega läheb mööda ja siis on moderntants
juba unustatud, kuid hea, et see aeg oli, sest
see rikastas klassikalist balletti. Olen kin-
del, et mõne aja pärast sulandub modern
klassikalisse tantsu, mis annabki uue kvali-
teedi. Aga kui sa üht neist kahest ei tea, siis
pole midagi kokku sulandada. Nende kahe
süsteemi vabas valdamises peitub tulevik.
Ka Robert Northi koreograafias on väga pal-
ju klassikalisi võtteid. Tuleb omaks võtta
mõtlemine, et tants on plastiliste kujundite
süsteem.

Tõmmata piiri klassika ja moderni vahele
on absurdne, tants on tants. Kahju, et neisse
suhtutakse tihti kui kahte vaenulikku laag-
risse.

Saima Kranig: Mis mul lisada? See kõik
on nii. Aga ilmselt hakkas jää liikuma.
Tänu äärmiselt nõudlikule lavastajale. Kes

sead eeskätt valitseva atmosfääri poolest.
Kui varem domineerisid solistid või olid
rühmas üksikud, kes torkasid silma ja hin-
dasid kvaliteeti, siis piisas kolmest-neljast
tantsijast, et kõik lagundada. Lõpuks ometi
on tekkinud see, et kõik, kes on laval, naudi-
vad tantsu suuremal või vähemal määral
ning üritavad teostada seda, mida vaja.
Ning ilma klassikalise ettevalmistuseta ol-
nuks üldse võimatu midagi korda saata. Ää-
retult oluline on praegu saavutatut mitte
kaotada. Mitte hakata näiteks proovides
taas poole jõuga tegema. "Küll etendusel tu-
leb välja" – see on üks meil levinud menta-
liteet. Ei saada aru, et kui teha üks põhjalik
proov, pole vaja teha neid kümme. Sest siis
näeks ka repetiitor, kas tantsija eksis tõ-
siselt. Mõnel võtab ju lavanärvigi osa kvali-
teedist maha...

EESTI OMA BALLETIÕPETUSE PROGRAMM – MIKS MITTE?

Kalju Saareke: Hariduselu ümberkor-
raldamine on praegu aktuaalne. Ilmselt tu-
leks ka balletikoolis moderntantsukoolitus
kavva võtta. Unust, et eriala spetsialiste meil
leidub. Vajalik on see ka õpilase eetilise kas-
vatuse mõttes, et vastuseisu ei tekiks juba
maast-madalast. Kas ei saaks ühtset tant-
sulist mõtlemist kasvatada koolieast peale,
arvestades teatri vajadusi?

Andrus Kämbre: Leian, et oma osa olu-
korra parandamisel on nii teatril kui balle-
tikoolil. Ü h i s t õ ö oleks vahest mõistlikem
lahendus.

Kalju Saareke: Teatripoolne ettevõtlik-
kus peaks seisnema selles, et kooli juhtkonn-
naga algaksid läbirääkimised täienduste
sisseviimiseks õppeprogrammi.

Mai Murdmaa: Mingil juhul ei ole tege-
mist konfliktsituatsiooniga. Tahame ühiselt
edasi minna, tõmmata kooli sellesse protses-
si kaasa. Sest balletikoolis võiks kogu süs-
teemi väga huvitavalt välja kujundada,
kuna metoodika on aegunud. Milleks kasu-
tada vanu Moskva ja Leningradi program-
me, miks mitte töötada välja meie oma, Eesti
programm? Koolil peaks olema õppekava,
mis rahuldab teatri vajadusi. Vajame ju
maailmatasemel tantsijaid.

Me kõik võime endale ka välismaal tööko-
ha leida. Kuid meid oodatakse vaid meie
oma kodus. Peame mõistma, et kodu on see,
mille peame korda tegema.